

2. ทศนคติทางสุนทรีย์ที่เป็นจริง ที่ไม่น่าใส่ใจ และไม่มีอยู่จริง ความซาบซึ้งโดยปราศจากความหิวกระหายที่จะได้รับ ความรักโดยปราศจากความต้องการเพื่อความเป็นอยู่ ความพยายามด้วยความเพลิดเพลีนและความพึงพอใจ แต่ปราศจากความคิดในความก้าวหน้าทางสังคม รวมทั้งผลกำไรในทางเศรษฐกิจหรือการใช้ประโยชน์ทางการปฏิบัติ นี่คือการบรรลุถึงทศนคติที่ไม่น่าใส่ใจ ซึ่งก็เป็นมูลฐานต่ออารมณ์ทางสุนทรีย์

3. ทศนคติทางสุนทรีย์ เป็นสิ่งมีชีวิตบุคคล ฉะนั้นจึงเกี่ยวข้องกับการขจัดออกไปชั่วขณะของการแสดงออกอย่างหนึ่งของบุคลิกภาพ บุคคลซึมซาบได้ด้วยอารมณ์ทางสุนทรีย์ตามความหมายที่ได้รับภายนอกตัวเขาเอง การหยั่งรู้ ความสนใจ และการได้รับสิ่งใหม่ ๆ อารมณ์ชนิดนี้จะทำการผ่อนคลายและความไม่หมกหมุ่นมัวเมาในขั้นต่อไปได้

ประสบการณ์ทางสุนทรีย์ให้อะไร

การนำเอาความสนุกเพลิดเพลีนที่เป็นไปอยู่และความพึงพอใจมาพิจารณาโดยการเปิดเผยส่วนประกอบของความจริงทางประสบการณ์ ประสบการณ์ทางสุนทรีย์สามารถช่วยให้เราพบคุณค่าแห่งชีวิตด้วยวิธีการต่าง ๆ มาก ซึ่งเป็นความต้องการทางการปฏิบัติของชีวิต การตอบสนองทางสุนทรีย์ที่มีต่อกิจกรรมดนตรี อาจเป็นการระงับความวุ่นวายกังวลใจได้บ้าง อาจเป็นสิ่งเร้าหรือทำให้จิตใจสงบเรียบง่าย อาจเปลี่ยนแปลงอัตราความคิดฟุ้งซ่าน การย่อยอาหารในกระเพาะหรืออิทธิพลต่อกระบวนการทางร่างกายส่วนอื่น ๆ ได้ด้วย ประสบการณ์ทางสุนทรีย์อาจช่วยผ่อนคลายจิตวิญญาณของเราที่ทำให้เราตื่นเต้นและให้เกิดความมุ่งมั่นพยายามและมีความเชื่อมั่นแก่เรา ทั้งนี้ ก็เพื่อรับภาระที่ต้องการความพยายามมาก

ประสบการณ์ทางสุนทรีย์และการตอบสนองทางอารมณ์ อาจช่วยสร้างข้อตกลงทางสังคมระหว่างปัจเจกชนกับกลุ่มชนต่าง ๆ ได้ โดยการเร้าให้เกิดความเห็นอกเห็นใจกัน การปรับปรุงความเข้าใจและการสร้างความปรารถนา เพื่อสัมพันธ์ภาพที่ประสานกลมกลืนกันได้ สภาวะแห่งความงาม ไม่ว่าจะในธรรมชาติหรือในอารมณ์ทางศิลปะก็น้อมเอียงไปเพื่อสร้างสรรค์ชีวิตของเราให้อุดมสมบูรณ์ขึ้นโดยทางคุณภาพ เพลโตกล่าวว่า แม้มนุษย์ชาติทั่ว ๆ ไป หากเขาได้รับการสนับสนุนอยู่ในท่ามกลางศิลปะชั้นเอก ๆ เช่น ภาพเขียนที่เด่น ๆ ประติมากรรมและสถาปัตยกรรมชั้นเยี่ยม ๆ ก็จะเป็นสิ่งวิเศษมาก หากศิลปินทั้งหลายมีพรสวรรค์ในตัวเองในการมองเห็นอย่างแจ่มชัดและเปิดเผยถึงธรรมชาติของสิ่งที่งดงามและยิ่งใหญ่แล้ว เจตจำนงแห่งความหนุ่มแน่นก็จะอาศัยอยู่ในแดนแห่งสุขภาพท่ามกลางสายตาและเสียงที่ตรงไปตรงมาแล้วก็จะรับเอาสิ่งที่ดีงาม

ในทุกสิ่ง และความงามที่มีอยู่ในประสบการณ์นั้นก็จะหลังไหลเข้าไปในดวงตาและโสตประสาท เช่น กับลมหายใจที่อำนวยการให้ความมีสุขภาพดี ความหนุ่มแน่นนั่นเอง ก็จะดื่มกินรสเพื่อความงาม และความเหมาะสม และสิ่งนี้เองจะดำเนินชีวิตทั้งหมดของเราไป

ประสบการณ์สุนทรีย์ ความงามและศิลปะ

ทั้งสามสิ่งนี้มาสัมพันธ์กันได้อย่างไร ปัญหาที่มีความแตกต่างกันในทางความคิดอย่างกว้างขวาง เช่น อารมณ์อะไรที่เรียกว่าการตอบสนองทางสุนทรีย์ และจริง ๆ แล้วความงามคืออะไร เป็นต้น มโนภาพเรื่องความงามของเราอาจแตกต่างกันไป ซึ่งมีใช่เป็นเพราะธรรมชาติของความงามเอง แต่เป็นเพราะมโนภาพเกี่ยวกับขีดขั้นต่าง ๆ ของการเตรียมพร้อมในความงามที่กระจ่างชัดต่างหาก เพราะฉะนั้น หากเราไม่สามารถรับรู้ความงามในวัตถุต่าง ๆ ที่คนอื่นเห็นว่าสวยงามแล้ว ประสบการณ์นั้นก็อาจเป็นความฉลาดที่จะยึดถือเอาการตัดสิน จนกระทั่งเราสามารถสร้างการวิเคราะห์ในประสบการณ์ทางสุนทรีย์ด้วยตัวเราเอง

ประสบการณ์ทางสุนทรีย์ เป็นพื้นฐานเบื้องต้นของศิลปะและจะทำให้เราปฏิบัติหน้าที่ที่จะเรียกสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าศิลปะ ซึ่งมิได้มีคุณค่าทางสุนทรีย์เลยด้วย อย่างไรก็ตาม ก็มีบุคคลบางคน ที่ปฏิบัติศิลปะจากประสบการณ์ทางสุนทรีย์แล้วผูกพันศิลปะไว้กับความสนใจและคุณค่าอื่น ๆ ซึ่งมีอยู่เล็กน้อย หรือไม่มีความสัมพันธ์ต่อสิ่งสุนทรีย์นั้นเลย กล่าวคือ ศิลปะถูกใช้ไปเพื่อการโฆษณา ความมีอิทธิพล และความเลือนลาง เป็นต้น ศิลปะจะจัดสรรการวิเคราะห์เหตุผลทางสุนทรีย์ ก็เฉพาะตราบเท่าที่มันมีคุณค่าทางสุนทรีย์ที่แท้จริงเท่านั้น

สถานภาพของความงาม

มีคำจำกัดความเรื่องความงามไว้มากมาย และเป็นไปตามทรรศนะต่าง ๆ กัน ซึ่งเป็นเรื่องยากที่จะรวมเป็นเอกภาพแห่งความหมายที่จะยอมรับกันได้เป็นแนวเดียวกัน แต่ความงามได้ถูกจำกัดความเสมือนกับเป็น “สัจธรรม” “การแสดงออกของอุดมคติ” “การประชุมพร้อมของคุณสมบัติต่าง ๆ อันก่อให้เกิดความพึงพอใจในความรู้สึกทางสุนทรีย์” “การประสานกลมกลืนกันในความหลากหลาย” และ “คุณสมบัติในภายในของสรรพสิ่งในตัวมันเอง”

ในขณะที่มีการให้คำจำกัดความหมายของความงามมากมาย และไม่ลงรอยเช่นนี้ไม่ได้หมายถึงความไม่แน่นอนในทรรศนะเกี่ยวกับข้อเท็จจริงของความงาม แต่นับเป็นโชคดีสำหรับยุคสมัยของเราว่า ความงามในบางรูปแบบ ค่อนข้างมีอยู่อย่างต่อเนื่อง แม้ในหมู่ชนผู้ดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมอันไม่น่าสดใสและไม่น่าพึงพอใจอย่างไรก็ตาม เขาก็มีโอกาสอยู่บ่อยครั้ง

เสมอที่มีต่อประสบการณ์ของความงามในการแสดงออกในกิจกรรมแห่งชีวิตและธรรมชาติต่าง ๆ เช่น ดวงหน้า เครื่องนุ่งห่ม เครื่องประดับ หมู่มะเขมและห้องฟ้าอันแว้งว้าง ภาพพระอาทิตย์ขึ้นและลับลาพื้นโลกไป หรือแม้แต่ภาพวิวัฒนาการของภูมิประเทศ เป็นต้น ในการที่คนทั้งหลายมีความเห็นในรสนิยมแตกต่างกันอย่างกว้าง ๆ ทางด้านความสามารถเพื่อความซาบซึ้งในความงาม ก็แสดงออกซึ่งประสบการณ์แห่งความงามของชีวิตในสภาพการที่ปรากฏแต่ก็มีความสุขเพลิดเพลินในบางสิ่งบางอย่างอยู่ และเป็นไปได้สำหรับคนทุกคน

ในกระบวนการของความคิดร่วมสมัยที่ลงรอยกันเป็นส่วนใหญ่ เป็นเช่นเดียวกับทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์แบบเกอเธอร์เองคือ ศิลปะคือความงามหรือสิ่งที่งาม และที่ใดไม่มีความงามหรือสิ่งที่งามที่นั่นก็ไม่ใช่ศิลปะหรือไม่มีศิลปะ ในเรื่องนี้ บรรจง บรรเจิดศิลป์ กล่าวว่า⁽¹⁾ “ไม่มีความงามก็ไม่มีศิลปะ” โดยที่ได้อธิบายเหตุผลว่า ความงามเป็นแก่นแท้ของศิลปะ ศิลปะที่แท้จริงจะต้องมีความงาม หากขาดซึ่งความงามแล้วไซ้ไร บัลลังก์ของศิลปะก็ไร้ค่า ธรรมชาติที่ดูแล้วคล้ายกับเป็นศิลปะ ธรรมชาตินั้น มีความงาม ศิลปะที่ดูแล้วรู้ว่าเป็นศิลปะแต่คล้ายกับเป็นธรรมชาติ ศิลปะนั้นก็มีความงาม ส่วนความงามในอุดมคติ เป็นความงามที่เพี้ยนแล้วและแฝงอยู่

ตามความเห็นของบรรจง บรรเจิดศิลป์ เกี่ยวกับศิลปะว่า ในสายตาของศิลปินสรรพสิ่งล้วนงาม เพราะไม่ว่าจะเป็นคนหรือวัตถุใด ๆ ก็ตาม สายตาอันแหลมคมนั้นจะมองเห็นซึ่ง “บุคลิก” หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ สายตาอันแหลมคมนั้นจะมองเห็นสัจธรรมภายในที่เผยออกมาทางรูปลักษณะภายนอก สัจธรรมที่กล่าวนั้นก็คือตัวความงาม ในด้านที่ตรงกันข้ามของความงามคือความอัปลักษณ์ นั้นแล้วก็ถือว่า ความอัปลักษณ์ในชีวิตที่ถูกศิลปะเปิดโปงลงเช่นนั้น นอกจากจะทำให้ผู้คนต้องปฏิเสธมันแล้ว ยังทำให้ผู้คนมั่นใจในการเฝ้าหาความงามอีกด้วย ทั้งนี้ก็เนื่องจากเจตจำนงอันไม่ย่อเยื้องของคนที่ยพยายามทำให้ใฝ่ฝัน ความหวังและโครงการที่งามที่สุดของตนได้ประจักษ์เป็นจริงขึ้นมาอันก่อให้เกิดการสร้างสรรครูปและแบบของความงามทางศิลปะ

บรรจง บรรเจิดศิลป์ ให้ความเห็นต่อไปว่า ความงามที่เราเข้าใจนั้นประกอบด้วยหลายอย่างมันเป็นองค์รวมอย่างหนึ่งของเสียง สีและภาษา สมองรูปแบบแก่การสร้างสรรคหรือการประดิษฐ์ที่สามารถส่งผลสะท้อนต่ออารมณ์และสติปัญญา รูปแบบนี้เป็นพลังชนิดหนึ่ง คือพลังที่สามารถทำให้ผู้คนเกิดความตั้ง ความภาคภูมิใจและความยินดีต่อความสามารถในการสร้างสรรค์ของตน

---

(1) มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับประจำวันอาทิตย์ที่ 7 เมษายน 2528 หน้า 10

และบทบาทที่จะมีต่อความรู้สึกและความมีเหตุผล ความเบิกบานอย่างใหญ่หลวงมาจากความ
ศรัทธาที่มีต่อความงามในงานศิลปะ

ในด้านของจิตรกร ผู้สร้างผลงานทางวรรณกรรมก็มีจุดประสงค์อยู่ที่ความงามเช่นเดียวกัน
โดยที่กล่าวว่า กวีผู้อาศัยความเร่าร้อนภายใต้ความตลใจที่ศักดิ์สิทธิ์ร้อยกรองออกมาเป็นบทกวี
นั้นย่อมงาม ทั้งนี้ก็เพราะว่าบทกวีได้เสียดยันตรายท่ามกลางมรสุมทางการเมือง บทกวีนั้นจึง
งามยิ่ง จึงมีพลังยิ่ง ยามที่เราจะดื่มด่ำในมธุรสของบทกวีในลักษณะใดลักษณะหนึ่งนั้น เราปรารถนา
ที่จะเห็นบทกวียืนอยู่บนยอดเขา หรือไม่ก็เก็บซากปรักหักพัง ยืนสง่าท่ามกลางการพังทลายของ
หิมะ ท่ามกลางรังของพายุร้าย เราไม่ปรารถนาที่จะเห็นมันหลบหลีกหนีหน้าไปอยู่ในฤดูกาลแห่ง
ใบไม้ผลิ เราใคร่จะเห็นมันเป็นเหยี่ยว ไม่ขอเห็นมันเป็นนกนางแอ่น

ในด้านที่เป็นบุคลิกภาพนั้น บรรจง บรรเจิดศิลป์ ก็ได้ให้ความกระจ่างชัดขึ้นว่า ในงาน
ศิลปะนั้น งานใดมีบุคลิกงานนั้นย่อมมีความงาม มีแต่ศิลปินได้ถ่ายทอดสิ่งที่เขาต้องการถ่ายทอด
ทั้งหมดไว้ในงานศิลปะของเขาแล้วเท่านั้น งานศิลปะของเขาจึงจะมีความงามที่แท้จริง ขอเพียง
แต่สิ่งที่มีความงามเป็นสิ่งที่สามารถมองเห็นด้วยตาจริง ๆ เท่านั้น มันย่อมแสดงออกซึ่งศิลปะใน
ตัวของมันเอง พวกเราประกอบการทำงานทางศิลปะย่อมถือความงามเป็นเป้าหมายหน้าที่ของเรา
คือค้นพบและแสดงออกซึ่งความงามที่กล่าวมานี้

การแสดงออกซึ่งความงามกับพลังทางความคิดที่ศิลปินได้มานั้นย่อมมีอัตราส่วนที่เท่ากัน
รูปเป็นแก่นแห่งความงามทางศิลปะ เป็นความลับของชีวิตทางศิลปะ ส่วนความรู้สึกทางสีสน
เป็นรูปแบบที่แพร่หลายที่สุดของความรูสึกงามโดยทั่วไป ผลงานสูงสุดของศิลปะที่ประสบความสำเร็จ
สำเร็จนั้นอยู่ที่การจัดการความงาม

ในการแสดงออกของงานศิลปะ ยิ่งมีความงามเพียงไร เนื้อหาและความคิดของมันก็ย่อม
เพียบพร้อมด้วยความแท้จริงภายในที่ยิ่งลึกซึ้งเพียงนั้น ในด้านตัวความงามที่จริงแท้ นั้น บรรจง
บรรเจิดศิลป์ อธิบายว่า ตัวความงามเป็นจริงนั้นงามแท้ แต่มันเป็นเพียงความงามของแก่นแท้
ของส่วนประกอบขึ้นหรือของเนื้อหา มันไม่ใช่ความงามทางรูปแบบ พิจารณาจากแง่นี้แล้ว ความเป็น
จริงเปรียบเสมือนหนึ่งทรัพยากรใต้ดินที่ยังมิได้ถูกลงออกมาเป็นทองคำบริสุทธิ์ วิทยาศาสตร์และ
ศิลปะจึงได้ร่อนเอาทองคำที่เป็นความจริงนี้ออกมา แล้วหล่อหลอมมันให้อยู่ในรูปแบบที่สวยงาม
ส่วนในแง่ที่เป็นพลังก็ส่งผลสะท้อนต่อความรู้สึกของคน ความงามที่แท้จริงของภาษาอยู่ที่การ
ใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม มีความแจ่มชัดและไพเราะ คำเหล่านี้เองที่บรรยายทิวทัศน์ บุคลิกลักษณะ

และความนึกคิดของตัวละคร

สุดท้าย บรรจง บรรเจิดศิลป์ ได้สรุปความเห็นเกี่ยวกับความงามตามความปรารถนาของศิลปินว่า ศิลปินควรจะรักษาขอบเขตของความงาม แหล่งที่มาของความงามทางศิลปะอยู่ที่ความเป็นจริงทางสภาวะวิสัย (objective) ศิลปะก็คือความงามที่รวมศูนย์แสดงออก

จากทรรศนะเกี่ยวกับความงามนี้ ยังมีความไม่ลงรอยกันอีกมาก อันแสดงถึงความไม่งามอยู่ด้วย ซึ่งหมายถึงสิ่งมิใช่ศิลปะ แต่กระแสแห่งความคิดในการแปลความหมายของศิลปะในปัจจุบัน ก็หันเหออกไปจากข้อยืนยันแบบเดิมของศิลปะด้วย ซึ่งที่แท้จริงแล้ว หากศิลปินพยายามที่จะให้คุณภาพประสบการณ์อันแน่นอนแก่รูปแบบของศิลปะแล้ว เขาจะต้องมีอิสระที่จะแสดงความอัปลักษณ์ ได้เช่นเดียวกับสิ่งที่เป็นความงามด้วย

ตามที่มีการแปลความหมายอยู่ในปัจจุบัน ศิลปินจะต้องพรรณาสีทั้งหลายให้เป็นเช่นกับที่เขามองเห็นและเข้าใจจริง ๆ เพราะฉะนั้น ในหลาย ๆ กรณี เขาก็จะต้องแสดงให้เห็นความยุติธรรม ความทุกข์ยาก ความอดอยากหิวโหย ความอัปลักษณ์ รวมทั้งความโหดร้ายทารุณต่าง ๆ ด้วย ซึ่งก็เป็นส่วนแห่งการมองเห็นและเข้าใจในชีวิตของเขาด้วย ผลงานศิลปะบางอย่างไม่สวยและสิ่งสวยงามบางสิ่ง เช่น ภาพวิวทิวทัศน์ของภูมิประเทศก็มีช่างานของศิลปะ แต่อย่างไรก็ตามความมีอยู่ของความงาม อาจถูกยึดถือเอาเสมือนเป็นบรรทัดฐานสำหรับศิลปะ ซึ่งก็คล้ายกับที่จะปรากฏต่อเนื่องกันไปในชีวิตมนุษย์ อนึ่ง ความอัปลักษณ์ ก็เป็นสิ่งธรรมดา ๆ ในผลงานต่าง ๆ ของมนุษย์ แต่ไม่ใช่เรื่องธรรมดาในภาพภูมิประเทศโดยธรรมชาติที่ความงามได้ถูกทำให้กระจายไปด้วยความฟุ้งเฟ้อ เหนือโฉมหน้าของโลกที่มองเห็นได้ การที่เชื่อว่า ความงามโดยธรรมชาติมิใช่เป็นเพียงภาพลวงหรือความประทับใจของมนุษย์ผู้รับรู้เท่านั้น แต่เป็นความเชื่อที่ว่า โอกาสอันมีขอบเขตไม่เพียงพอที่จะอธิบายความงามได้เท่านั้น นักทฤษฎีอาจสรุปเอาได้ง่าย ๆ ว่า ความงามเป็นการแสดงออกของพระวิญญูณสากล

แต่โพลตินุส ยืนยันว่า ความน่ารักโดยธรรมชาติคือจิตวิญญูณแห่งสวรรค์ที่ส่องแสงสว่างผ่านมาทางวัตถุ ความคิดของมนุษย์ก็เช่นเดียวกัน เป็นสิ่งที่พวกนักปรัชญา จินตกรวิพากษ์พหุเทวนิยมได้พากันแสดงไว้พร้อมกับเรื่องลึกลับในธรรมชาติอีกมากมาย แต่ที่แท้จริงแล้วเมื่อฉากแห่งธรรมชาติอันละเอียดอ่อนปรากฏเฉพาะหน้า ทุกคนก็จะรู้สึกได้ถึงสิ่งที่มีปรากฏทางจิตวิญญูณชนิดหนึ่ง หรือหากจิตวิญญูณไม่ได้รับความรู้สึกโดยฉับพลัน ธรรมชาติก็จะปรากฏเป็นงานฝีมืออันยอดเยี่ยมของศิลปิน

เซอร์ โทมัส บราวน์ กล่าวว่า ทรศนะที่ว้าธรรมเนียมคือศิลปะขององค์พระเจ้าเป็นแบบของการให้เหตุผลจากการออกแบบ ยิ่งกว่านั้น เราก็อาจตั้งปัญหาขึ้นได้ว่า ความงามเป็นคุณภาพแบบวัตถุวิสัยของธรรมเนียมใช่หรือไม่ การแปลความหมายอีกทางหนึ่งก็คือ ความงามเป็นเพียงความรู้สึกที่เป็นตัวกระทำ ซึ่งได้ถูกเร้าโดยวัตถุทางศิลปะหรือธรรมเนียม จอร์จ สันตายนา ได้กล่าวไว้ในเรื่อง The Science of Beauty ว่า คำจำกัดความของความงามเสมือนกับความเพิลิตเพิลินที่ถูกคัดค้าน กล่าวคือ เรารู้สึกเพิลิตเพิลินยินดีในความปรากฏของวัตถุนั้น แต่เราต้องรับเอาไว้มากมายเกินไปในคุณภาพทางประสาทสัมผัสภายนอก ซึ่งเราบรรจุกุณค่าให้วัตถุมากกว่าสถานะทางจิตวิทยาของเราเอง

คานท์ ก็ยืนยันว่า ความงามมีไ่มืออยู่ในวัตถุโดยส่วนเดียว ทั้งมีไ่มืออยู่ในจิตที่รับรู้ความรู้สึกโดยส่วนเดียว แต่อยู่ที่การประสานกลมกลืนกันที่รู้สึกได้ระหว่างวัตถุกับจิตนั่นเอง ความงามได้สำแดงตัวพฤติกรรม ก็ต่อเมื่อความเหมาะสมทางวัตถุที่จะถูกรับรู้สึก และความเหมาะสมทางจิตที่จะรับรู้ความรู้สึกเข้ามารวมกัน ในขณะที่แห่งการเพ่งพินิจ ในมูลฐานแห่งการแปลความหมายทั้งทรศนะของสันตายนาและคานท์นั้น ความงามขึ้นอยู่กับผู้เพ่งพินิจ ณาด้วยความรู้สึกซาบซึ้ง เพราะฉะนั้นความงามจึงมีไ่มือลักษณะทางวัตถุวิสัยของธรรมเนียม

หากความงามของธรรมเนียมเป็นความสัมพันธ์กับผู้รับรู้ความรู้สึกเช่นนั้น เราก็สามารถหวังให้วัตถุโดยธรรมเนียมปรากฏสวยงามมากหรือน้อยได้ หรือแม้แต่ไ่มือความอัปลักษณ์มากหรือน้อยได้เช่นเดียวกัน ตามอารมณ์และสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป แต่โดยข้อเท็จจริงแล้ว ธรรมเนียมมิได้ปรากฏเป็นความงามเสมอไป เช่น ภาพแม่น้ำอันกว้างใหญ่ไพศาล กำลังระบายสิ่งสกปรกอย่างมหึมาลงสู่มหาสมุทร พฤษภชาติที่ไ่มือสวยงามทุกหนทุกแห่งเต็มไปด้วยชีวิตของตัวแมลงที่เป็นศัตรูร้ายกาจ ความมืดอันขึ้นแฉะและน่าอึดอัดใจ เป็นต้น แต่การตัดสินคุณค่าในด้านลบเช่นนี้ก็เป็นไปตามความรู้สึกของตัวมนุษย์เองต่างหาก ซึ่งที่แท้จริงแล้ว ตัวมนุษย์เองนั้นแหละก็เป็นสิ่งหนึ่งในกระบวนการของกระแสธรรมเนียมเช่นเดียวกัน และเป็นตัวผลักดันความเลวร้ายให้เกิดขึ้นด้วย

องค์ประกอบของศิลปะ

ในงานศิลปะ ประสพการณ์ทางสุนทรีย์มีความเกี่ยวพันกันอย่างน้อยที่สุดขององค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. สื่อกลาง หรือ สื่อ คือวัตถุที่เปลี่ยนแปลงวิธีใช้ ดังที่เราผ่านจากแบบศิลปะอย่างหนึ่ง

ไปยังศิลปะอย่างอื่น กล่าวคือจากการวาดเขียนภาพไปสู่ประติมากรรม ไปสู่นดนตรีและการเปลี่ยนแปลง
ไปในภายในขอบข่ายอันอื่นด้วย ดังเช่น รูปปั้นหรือรูปแกะสลักชิ้นหนึ่ง อาจถูกสร้างขึ้นจากวัตถุ
ชิ้นใดชิ้นหนึ่งที่แตกต่างกันมาก วัตถุ (สื่อกลาง) นั้น เข้าไปอยู่ในผลรวมนั้น แต่ถ้าวัตถุใด ๆ
เช่น ดินเหนียวหรือก้อนหินตามธรรมชาติ มิได้ตัดสินใจในการวัดการตอบสนองทางสุนทรีย์เลย

2. เทคนิค ซึ่งรวมทั้งวิธีการแห่งการปฏิบัติทางศิลปะ เช่น การจัดการตามรูปแบบ
เฉพาะส่วน และรวบรวมความชำนาญพร้อมกับสิ่งที่ศิลปินดำเนินการจัดการหรือความสามารถ
พร้อมกับสิ่งที่เขาได้รวบรวมขึ้นหรือควบคุม

เทคนิคอาจสร้างความแตกต่างทั้งหมดระหว่างความเป็นเลิศกับสิ่งธรรมดา ๆ ประสบการณ์
ทางสุนทรีย์อาจมีความสมบูรณ์ขึ้นด้วยความรู้ลึกซึ้งของความรู้สึกร่วมที่เกี่ยวข้อง แต่ความชำนาญ
ในการปฏิบัติอาจไม่เป็นผลสำเร็จเสียทีเดียว หรือเด่นจนเกินไป เทคนิคอาจนำไปสู่ความสูญเสีย
ความรู้สึกลึกซึ้งในด้านสาระสำคัญที่เป็นคุณภาพทั้งหมดที่มีต่อความซาบซึ้งทางสุนทรีย์

3. แบบของงานศิลปะ จำต้องปฏิบัติพร้อมการจัดการและระเบียบของส่วนทั้งหมด ด้วย
บทเพลงที่ไพเราะก็คือการจัดการของเสียงอย่างหนึ่ง การเดินรำก็เป็นการจัดการของกระบวนการ
เคลื่อนไหวต่าง ๆ เสียงร้องต้องการก็เป็นแบบแผนอย่างหนึ่งที่ต้องการการมาบรรจบกัน หาก
ว่างงานคือการเร่งการตอบสนองทางสุนทรีย์ศาสตร์ ในขณะที่ยังไม่มีข้อตกลงทั่วไป ในฐานะที่
เป็นความเรียกร้องต้องการที่เป็นแบบแผนจะต้องมาบรรจบกัน สิ่งเหล่านี้โดยปกติถือเอาจุดรวม
ระเบียบ จังหวะ ความสมดุลย์ สัดส่วน ซึ่งก็รวมทั้งการประสานกลมกลืน บุรณภาพและความ
ลึกซึ้งด้วย

4. รายละเอียดหรือเรื่องราว คือสิ่งที่งานจำต้องเกี่ยวข้องกับด้วย ซึ่งอาจครอบงำไปถึงขอบเขต
แห่งประสบการณ์ทั้งหมด ที่รวมรูปคน สัตว์ พระอาทิตย์ตก ต้นไม้และทุ่งหญ้า น้ำตก การผจญภัย
ความรักและความเกลียด หรือสิ่งที่เป็นทำนองเดียวกันนี้ ในประเด็นนี้เอง เราก็มาถึงเรื่องทาง
สุนทรีย์ที่อาจเป็นจริงหรือวาดให้เห็นสิ่งที่คุ้นเคยของชีวิตในบางชนิด หรืออาจพรรณนาถึงอารมณ์
ความประทับใจและความเห็นแจ้งในแบบที่เป็นสัญลักษณ์ในผลงานต่าง ๆ ศิลปินอาจปิดบังลักษณะ
โลกเฉพาะของเขาไว้ ซึ่งเราจะไม่เห็นส่วนจากญาณทรรศนะของเขาได้เลย

นักวิจารณ์ศิลปะบางคนกล่าวว่า ในศิลปะนั้น คำที่เป็นปัญหาว่า “อย่างไร” เป็นได้ทุก
สิ่งทุกอย่าง และคำว่า “อะไร” ไม่เป็นความจำเป็นเลย นี่คือการแสดงเหตุผลที่เป็นราย
ละเอียดเรื่องรูปแบบ ซึ่งก็เป็นสิ่งหนึ่งในจำนวนของเรื่องราวต่าง ๆ ทางปรัชญา เช่น สถานภาพ

ทางญาณวิทยาของวัตถุแห่งศิลปะ

อนึ่ง ในความสัมพันธ์ทางขอบข่ายในปรัชญานั้น เรามีวิธีการหลาย ๆ อย่างที่จะเข้าใจโลกที่เราอาศัยอยู่ แรงแบนดาลใจต่าง ๆ ความสนใจ และพฤติกรรมของมนุษย์ได้แสดงตัวเองในขอบข่ายพื้น ๆ ทั้ง 4 อย่าง คือ ปรัชญา วิทยาศาสตร์ ศิลปะและศาสนา

ปรัชญาที่เรามองเห็น เป็นความพยายามที่จะเข้าใจโลก ความหมายและคุณค่าของโลก ขอบข่ายของปรัชญานั้นกว้างขวางรวมถึงทุกสิ่งทุกอย่าง ปรัชญาได้พยายามตอบปัญหาเรื่องจักรวาลที่เราอาศัยอยู่และเรื่องจุดหมายของชีวิตที่ควรจะเป็นโดยทางเหตุผล ในขณะที่กำลังใช้ข้อเท็จจริง และเรื่องที่พรรณนาคณะลักษณะได้ ตามที่ขอบข่ายแห่งความชำนาญพิเศษของการศึกษาได้แสดงไว้ แต่ปรัชญาได้ดำเนินการไปเหนือคำอธิบาย เพื่อสืบค้นลงไปในธรรมชาติ คุณค่า และความเป็นไปได้ของสรรพสิ่ง จุดหมายของปรัชญาจึงเป็นความเข้าใจชัดแจ้งและเป็นปัญญา

ทั้งปรัชญาและวิทยาศาสตร์ก็เป็นเรื่องธรรมดา ๆ มาก ทั้งสองเติบโตออกมาจากทัศนคติที่สะท้อนความคิดและสิ่งที่เรียกร้องต้องการ รวมทั้งถูกเร้าเตือนด้วยความรักสังขารที่เป็นอยู่โดยทั่ว ๆ ไป แต่อย่างไรก็ตาม วิทยาศาสตร์นั้นเกี่ยวข้องกับขอบเขตพิเศษ หรือที่จำกัดมุ่งหมายของศาสตร์ต่าง ๆ คือ การอธิบายโลก เพื่อว่าโลกอาจถูกแปลความหมายด้วยคำศัพท์ต่าง ๆ หรือศัพท์ทางคณิตศาสตร์ และเพื่อควบคุมโลกโดยทางจักรกลนิยมที่จะเป็นไปได้ วิทยาศาสตร์มีจุดหมายอยู่ที่การอธิบาย คำสมมติฐาน การทดลอง และการควบคุม

ส่วนญาณทรรศนะของศิลปินนั้น ทำให้ชีวิตของเราอุดมสมบูรณ์ขึ้นด้วยการสร้างสรรค์ ความงามและความสูงส่งของลักษณะของประสบการณ์ทางสุนทรีย์ ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดแห่งชีวิตของมนุษย์ อันจำเป็นต้องทำด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลินด้วย กิจกรรมดนตรี การละคร บทประพันธ์ ภาพเขียน การแกะสลัก และงานด้านสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ขอบเขตของสุนทรีย์ศาสตร์ และปรัชญาศิลปะ เกี่ยวข้องอยู่กับปัญหาเรื่องธรรมชาติของความงามและศิลปะในการดำรงชีวิตที่เต็มเปี่ยมสมบูรณ์ มนุษย์ต้องการปลุกฝังความเคลื่อนไหวทางอารมณ์ในเรื่องแห่งประสบการณ์นี้ด้วย

จุดหมายของศิลปะ ไม่ใช่ความรู้และไม่ใช่ความเข้าใจดังที่เป็นอยู่ในปรัชญา ทั้งมิใช่การพรรณนาคความหมายและการคมนาคม ดังที่เป็นอยู่ในวิทยาศาสตร์ แต่จุดหมายของศิลปะอยู่ที่การสร้างสรรคความสมบูรณ์ แบบ ความงาม การถ่ายทอดสื่อสาร การแสดงออก และเหนือสิ่งอื่นใดทั้งหมดก็คือ การตอบสนองความรู้สึกทางสุนทรีย์

ปรัชญาไม่ใช่ศาสนา แต่ศาสนาที่เจริญรุ่งเรืองในวิถีทางใด ๆ ก็ตามก็จะมีหรือแสดงนัยแห่งความหมายพื้นฐานทางปรัชญาในบางส่วนอยู่ หรือในสายแห่งความเชื่อถือที่เกี่ยวกับชีวิตและจักรวาลบางสายกล่าวกันว่า ศาสนาได้เริ่มต้นที่จุดที่ปรัชญาเคลื่อนไหวไปในเงื่อนไขข้อผูกมัดและพฤติกรรมส่วนตัวบุคคล ศาสนามีมากกว่าปรัชญาในด้านความเชื่อถือหรือความเข้าใจบางสิ่งบางอย่าง ศาสนาได้แสดงความหมายแห่งปฏิภพชีวิตทั้งหมดต่อสิ่งที่เขารู้สึกต้องพึงพาอาศัย ศาสนาเป็นชีวิตที่ดำรงอยู่ในการตัดสินความผิดที่ว่าสิ่งที่สูงสุดในจิตวิญญาณเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในชาติ

ศาสนาแสดงความหมายถึงความจงรักภักดีพร้อม ๆ กับเป็นวัตถุแห่งความเคารพบูชา ในศาสนาถือว่าการเคารพบูชาเป็นจุดศูนย์กลางมากกว่าความรู้ บุคคลปรารถนาที่จะทำให้การประสานกลมกลืนหรือการจัดการให้มั่นคงปลอดภัยระหว่างตัวเขาเองกับโลก แต่กระนั้นการตัดสินลงโทษควรจะได้สัมพันธ์กับความจริง และปรัชญาก็สามารถช่วยให้คนสร้างการตัดสินลงโทษว่าผิดในทางศาสนา ซึ่งอยู่บนมูลฐานอันเป็นสิ่งแก้ก้ำกัทางสติปัญญา ปรัชญาอาจสนับสนุนความเชื่อในทางศาสนาของบุคคล โดยจัดเตรียมการแห่งความเชื่อเช่นนั้นไม่ให้เป็นการคิดที่พึงพาอาศัยตามระบอบก่อนวิทยาศาสตร์ ซึ่งพันสมัยคับแคบทางเหตุผลและยึดติดคัมภีร์ ฐานะหน้าที่ที่สำคัญของศาสนาคือความประสานกลมกลืน การจัดระเบียบ เงื่อนไขผูกมัด ความเคารพบูชา สันติ ความถูกต้อง ความหลุดพ้นแห่งพันธะของจิตวิญญาณ และแม้กระทั่งพระเจ้าด้วย

เพราะฉะนั้น ปรัชญาจึงเป็นวิธีการที่จะเข้าใจชีวิตและโลก บุคคลได้มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดต่อขอบเขตที่สำคัญที่สุดทั้งหมดในประสบการณ์ของมนุษย์ ปรัชญาแสวงหาการจะรวมผลต่าง ๆ ของศาสตร์ทั้งหลาย ญาณทรรศนะทางปรัชญา ศีลธรรมหรือจริยศาสตร์ สุนทรียศาสตร์และศาสนาเข้าด้วยกัน นักคิดตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันได้แสวงหาแนวทางเพื่อจะหาจุดรวมของชีวิตและความหมายของชีวิต จึงได้พยายามที่จะให้ความคิดที่มีเหตุผลในเรื่องจักรวาลและสถานภาพของมนุษย์ในจักรวาลนั้นด้วย

เรื่องรสนิยม

ในเรื่องรสนิยมก็เช่นกัน หมู่ประชาชนก็มีความแตกต่างกันในเรื่องรสนิยมของเขา และเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่อาจแย้งได้ เป็นเรื่องจริงอยู่ว่า ไม่มีประเด็นในการโต้เถียงใดกับมนุษย์ในเรื่องที่เกี่ยวกับสิ่งที่เขาชอบและไม่ชอบ แต่มันก็ยังคงเป็นเรื่องเป็นไปได้เสมอ ที่จะกล่าวถึงคนคนหนึ่งว่า เขามีรสนิยมที่น่าสงสารและสิ่งที่เขาชอบก็ไม่ใช่สิ่งดีเลิศหรือสิ่งสวยงามในตัวมันเอง

ในประเด็นนี้มีโอกาสที่จะโต้แย้งกันได้มากมาย

หมู่ประชาชนที่พูดว่า ไม่มีการโต้แย้งในเรื่องรสนิยม ซึ่งตามปกติแล้วก็มีความหมายมากไปกว่าเรื่องที่พวกเขาพูด อย่างในการตัดสินของเราว่า พวกเขาผิด ไม่ใช่ผิดในเรื่องที่พวกเขาพูด แต่ผิดในเรื่องที่พวกเขาหมายถึงต่างหาก พวกเขาได้เริ่มต้นจากข้อเท็จจริงที่ว่า ประชาชนทั้งหลายต่างกันในเรื่องรสนิยม ในเรื่องที่พวกเขาชอบและไม่ชอบ แล้วสรุปเอาว่านั่นแหละคือสิ่งที่มีอยู่ในเรื่องนั้นทั้งหมด กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือว่า พวกเขาสรุปเอาว่า ในการสนทนากันเรื่องเกี่ยวกับงานศิลปะหรือสิ่งสวยงามต่าง ๆ นั้น เป็นเพียงความเห็นที่คนทั้งหลายสามารถแสดงออกได้นั้น จะต้องถือเอาแบบที่คุ้นเคยของคำพูดว่า “ฉันไม่รู้ว่ามันสวยงามหรือไม่ แต่ฉันก็รู้สิ่งที่ฉันชอบ” นั้นเอง

ข้อสรุปแบบนี้ ทำความงามให้เป็นอัตวิสัยทั้งหมดหรือ เป็นเรื่องรสนิยมส่วนบุคคลโดยสิ้นเชิง บางครั้งประชาชนก็ยึดเอาสถานะแบบเดียวกันในเรื่องเกี่ยวกับความจริงและความดี พวกเขาพูดกันว่า ความจริง ก็เป็นเพียงสิ่งดูเหมือนจริงสำหรับฉัน ความดีก็เป็นเพียงสิ่งที่ฉันยอมรับว่าเป็นสิ่งน่าปรารถนา โดยเหตุนี้ พวกเขาได้ลดคุณค่าความจริงและความดีลงเป็นเรื่องรสนิยม เกี่ยวกับเรื่องที่ไม่อาจเป็นข้อถกเถียงเหตุผลกันได้เท่านั้น

ขอให้เรามาอธิบายข้อผิดพลาดที่พวกเขาทำขึ้นดูว่า หากมีคนคนหนึ่งพูดกับคุณว่า สิ่งนั้นผมมองเห็นเป็นสีแดง คุณจะเป็นคนโง่เขลาที่จะโต้แย้งกับเขาถึงที่มันปรากฏ มีข้อเท็จจริงว่าคุณเห็นเป็นสีเทา ไม่มีทางอื่นที่จะเป็นไปตามที่เขาเห็น ยิ่งไปกว่านั้น คุณก็อาจที่จะแสดงให้เขาเห็นว่า เขาเข้าใจผิดด้วยสิ่งที่เป็นสีแดง ที่เกิดจากแสงสว่างที่ส่องสว่างสิ่งนั้น และตามเป็นจริงสิ่งนั้นเป็นสีเทาไม่ใช่สีแดง แม้ภายหลังที่คุณได้พิสูจน์ความจริงนี้ให้เขาทราบด้วยการทดสอบทางวัตถุที่มองเห็นได้ด้วยสิ่งสิ่งนั้นอาจยังคงทำให้เขามองเห็นเป็นสีแดงอยู่ แต่เขาก็สามารถตระหนักรู้ถึงความแตกต่างกันระหว่าง อาการปรากฏ กับ ความเป็นจริง

คำอธิบายชี้แจงง่าย ๆ นี้แสดงให้เห็นว่า ในขณะที่ไม่มีประเด็นใดในเหตุผลเกี่ยวกับอาการที่สิ่งต่าง ๆ ปรากฏ มีเหตุผลที่ดีที่จะแสดงเหตุผลเกี่ยวกับสิ่งที่สิ่งต่าง ๆ เป็นอยู่ ในทำนองเดียวกันหากบุคคลคนหนึ่งยืนยันในการบอกคุณว่า เขาชอบหรือไม่ชอบอะไรในงานศิลปะ เขาก็จะแสดงความเห็นต่าง ๆ ทางอัตวิสัยอย่างบริสุทธิ์ใจ อันไม่อาจมีการโต้แย้งได้ แต่นักวิจารณ์ที่ดี พยายามแสดงการตัดสินทางสภาวะวิสัย เกี่ยวกับความดีเลิศ หรือข้อบกพร่องต่าง ๆ ของงานนั้นเอง พวกเขากำลังคุยถึงสิ่งสิ่งนั้น ไม่ใช่ถึงตัวพวกเขาเอง

ส่วนมากแล้วเรารู้ความแตกต่างกันระหว่างฝีมือดีและเลว หากเราว่าช่างไม้มาทำโต๊ะทำงานให้เรา และเขาทำงานเลว ๆ เราชี้แจงให้เขาทราบว่า โต๊ะตัวนั้นไม่แน่นหนามั่นคง หรือ ขามันบอบบางเกินที่จะรับน้ำหนักตัวโต๊ะได้ สิ่งที่เป็นจริงของวิชาช่างไม้ก็เป็นจริงของวิชาศิลปะอื่น ๆ ทั้งหมดด้วย งานวิจิตรศิลปะก็เหมือนกับกรณีของโต๊ะนั่นเอง สามารถเป็นผลิตภัณฑ์ที่ดีหรือเลวได้ สิ่งที่ได้ประดิษฐ์สร้างขึ้นอย่างดี ก็มีคุณภาพทางสภาวะวิสัยซึ่งอาจเป็นที่ตระหนักชัดได้ โดยบุคคลอื่น ๆ ผู้รู้สิ่งก่อให้เกิดฝีมือดีหรือเลว ในสนามแห่งศิลปะโดยเฉพาะ

การตระหนักรู้ความเป็นเลิศในดนตรีสักชิ้นหนึ่ง เราจะต้องมีความรู้เรื่องศิลปะการดนตรีที่บรรเลงด้วย หากคนเราขาดความรู้เช่นนั้นเสียแล้ว ก็แน่เหลือเกินว่า ทุกสิ่งที่เขาพูดก็จะเป็นสิ่งที่เขาชอบหรือไม่ชอบดนตรีนั้นไปเสีย คนที่ยืนยันว่า นั่นคือทุกสิ่งที่เขาหรือคนอื่นคนใดคนหนึ่งอาจกล่าวได้ ก็เป็นการยอมรับความไม่รู้ของเขาเองในเรื่องดนตรีตามธรรมดาเท่านั้น เขาอาจดำเนินการชอบและไม่ชอบในดนตรีของเขาต่อไป แต่ในความไม่รู้ของเขานั้นเขาไม่ควรปฏิเสธคนที่ถูกต้องอื่น ๆ ที่จะทำการตัดสินทางสภาวะวิสัย อันมีมูลฐานอยู่กับความรู้ที่เขาไม่มี

ปัญหาที่จะถามคนใดคนหนึ่งผู้ยืนยันว่า ความงามในงานศิลปะเป็นเรื่องรสนิยมส่วนตัวบุคคลโดยสิ้นเชิงนั้น ก็คือ คนบางคนมีรสนิยมดีกว่าคนอื่น ๆ หรือไม่ บางคนมีรสนิยมดีและคนอื่น ๆ มีรสนิยมเลวหรือ มันจะเป็นไปได้หรือสำหรับบุคคลที่จะแก้ไขปรับปรุงรสนิยมของเขาให้ดีขึ้นได้

ก็มีคำตอบยืนยันในจำนวนปัญหาเหล่านี้ ที่เป็นที่ยอมรับกันก็คือว่า มีมาตรฐานต่าง ๆ ทางสภาวะวิสัยในการทำการตัดสินเชิงวิจารณ์เกี่ยวกับงานศิลปะ การมีรสนิยมดีประกอบอยู่ใน การชอบงานศิลปะ ซึ่งมีความดีเลิศโดยทางสภาวะวิสัยมากกว่านั่นเอง แต่รสนิยมที่ดีตามแนวนี้ในสนามแห่งศิลปะ ขึ้นอยู่กับการได้บรรลุถึงความรู้เกี่ยวกับศิลปะนั้นรวมทั้งการเรียนรู้เพื่อตระหนักรู้ชัดความดีเลิศในฝีมือด้วย

หากไม่มีข้อแตกต่างกันทางสภาวะวิสัย ที่ทำให้งานศิลปะเป็นสิ่งสวยงามมากหรือน้อยแล้ว ก็จะเป็นไปไม่ได้เลยที่จะพูดได้ว่า ใครคนหนึ่งมีรสนิยมดีหรือเลว หรือว่ามันมีค่าในการสร้างความพยายามอย่างสำคัญ เพื่อการฟื้นฟูรสนิยมของตนเองให้ดีขึ้น

ภาวะแห่งการสร้างสรรค์

ภาวะแห่งการสร้างสรรค์ของมนุษย์ มีอยู่ในพลังอำนาจของมนุษย์นั่นเอง ในการนำเอาสิ่งต่าง ๆ ไปเป็นความมีปรากฏซึ่งไม่ได้มีมาก่อน เรื่องนี้มีการปรากฏอย่างชัดเจนมากใน

ศิลปะต่าง ๆ หลากหลายของมนุษย์ กล่าวคือ ในการสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย บทประพันธ์ ภาพเขียน ประติมากรรมหรือคำประพันธ์ต่าง ๆ สภาวะแห่งการสร้างสรรค์ในความหมายที่กว้างที่สุด อิงถึงพลังอำนาจแห่งการก่อกำเนิดในทุกอาณาจักรแห่งการสร้างสรรค์ของมนุษย์ จากการวางผังเมืองไปจนถึงความคิดเหตุผลทางปรัชญา

คำว่า สภาวะแห่งการสร้างสรรค์ได้เป็นคำธรรมดาสามัญมากในปัจจุบัน ซึ่งเราลืมไปเสียว่า เดิมทีเดียวมันมีความหมายสำคัญในทางศาสนา พลังอำนาจในการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ตามความเชื่อถือเดิม เป็นคำที่อ้างถึงพระเจ้าแต่เพียงพระองค์เดียว การนำเอาคำนั้นมาใช้ประโยชน์กับภาวะแห่งการผลิตของมนุษย์ จึงได้เป็นคำเปรียบเทียบอันหนึ่ง โดยมีพื้นฐานอยู่กับการเปรียบเทียบศิลปะของมนุษย์กับภาวะแห่งการสร้างสรรค์ของพระเจ้า คำอุปมานี้ปรากฏขึ้นมิใช่เฉพาะในความเชื่อถือที่สืบทอดกันมาในยิว-คริสเตียนเท่านั้น แต่ยังมีอยู่ในปรัชญาของเพลโตด้วย ซึ่งได้อ้างถึงพระเจ้าในฐานะเป็นพระผู้สร้างแห่งสวรรค์

ตามทฤษฎีของเพลโต กล่าวถึงภาวะแห่งการสร้างสรรค์อยู่ 2 ชนิด การสร้างสรรค์ของพระเจ้ากับการสร้างสรรค์ของมนุษย์

การสร้างสรรค์อันแรกและเป็นมูลฐานนั้นเป็นทิพยอำนาจ ซึ่งโลกแห่งธรรมชาติได้ถูกนำมาสร้างเป็นภาวะสัต ส่วนการสร้างครั้งที่สองและสืบทอดมาเป็นการกำหนดรูปแบบตามสมัยของมนุษย์ในงานศิลปะ จากสสารวัตถุต่าง ๆ ในธรรมชาติ ในความลึกลับของกรีกโบราณ เชื่อกันว่าสัตว์ครึ่งคนครึ่งเทวดา (demi-god) หรือเทพเจ้ากรีกซึ่งเป็นยักษ์ในนิยาย ขโมยพลังอำนาจในการสร้างสรรค์มาจากเทพเจ้าต่าง ๆ มาให้มนุษย์ โดยเหตุนี้เอง ลอร์ด ชาฟเตอร์เบอร์รี่ (Lord Shafterbury) นักปรัชญาชาวอังกฤษให้ข้อสังเกตว่า จินตกรวีที่แท้จริงนั้นเป็นผู้สร้างชั้นรองเหมือนกับเทพเจ้า Promethius ของกรีกอยู่ภายใต้อำนาจของเทพ Jove ของโรมัน ฉะนั้น

ตามความเชื่อที่ถ่ายทอดกันมาของกรีก ภาวะแห่งการสร้างสรรค์ที่งดงามที่เรียกว่าศิลปะนั้น เป็นผลแห่งการประสานร่วมกันกับความเป็นระเบียบ จุดประสงค์แห่งความรู้สึกสำนึกและความชำนาญที่มีอยู่ เป็นกระบวนการแห่งเหตุผลและสุขุมรอบคอบโดยจงใจ แต่ในสมัยปัจจุบัน มีความสนใจกันมากที่ได้เอื้ออำนวยให้สิ่งที่ไร้ความรู้สึกสำนึกคือ ป่อเกิดโดยตนเองตามธรรมชาติของภาวะแห่งการสร้างสรรค์อย่างวิจิตร แต่อย่างไรก็ดี เพลโต ก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้ริเริ่มนำไปก่อนในทางความคิดสมัยต่อมาในการสำรวจตรวจสอบ แหล่งการก่อกำเนิดที่ไร้เหตุผลและไร้ความรู้สึกสำนึกของภาวะแห่งการสร้างสรรค์นั้น

เพลโตรับเอาความคิดโดยทั่ว ๆ ไปที่ว่า ศิลปะเป็นความชำนาญที่รู้สึกสำนึกได้ และเป็นความชำนาญทางเหตุผลด้วย แต่เขามองเห็นแบบแห่งบทประพันธ์ ว่าเป็นผลผลิตของการบันดาลใจ อันศักดิ์สิทธิ์ มากกว่าแบบของศิลปะที่สุขุมรอบคอบโดยจงใจ เพราะเหตุนี้จินตกรวีจึงเหมือนกับ พระมูณี (a seer) หรือผู้พยากรณ์ (Prophet) ซึ่งได้รับการกล่าวถึงจากกลุ่มเทพธิดามิวส์ (Muse) ผู้บันดาลใจให้เกิดความคิดแก่ศิลปินทั้งหลาย เพลโตดำเนินความคิดไปไกลยิ่งกว่านั้นอีก และสนับสนุนการสร้างสรรคของมนุษย์ในพลังอำนาจของความรัก กล่าวคือเทพเจ้าแห่งความรัก (Eros) แห่งสรรค ซึ่งกระตุ้นเตือนมนุษย์ให้สร้างสรรค ความงาม เพลโตยังได้ต่อประสานภาวะแห่งการสร้างสรรคของมนุษย์ กับความอยากปรารถนาด้วยความรัก เพื่อเข้าร่วมกับความดีทั้งหลายด้วย

แต่ในยุคสมัยของเราปัจจุบัน จากจุดเริ่มต้นในอดีตซึ่งมีทรรคนะต่าง ๆ กันนั้น ซิกมุนด์ ฟรอยด์ ก็มาลงข้อสรุปเหมือน ๆ กันบางประการ โดยที่เขามองเห็นภาวะแห่งการสร้างสรรคทางศิลปะว่าเป็นการกำเนิดในความลึกกล้าที่ไร้สำนึกของจิต และเป็นเหมือนกับสิ่งแสดงออกของแรงร่าต่าง ๆ ทางอารมณ์ ในบางครั้ง ซิกมุนด์ ฟรอยด์ เชื่อความเห็นศิลปะว่าเป็นเพียง ความเต็มเปี่ยมของความปรารถนาดี พร้อม ๆ กับหนีออกไปจากภาวะแห่งความจริง แต่เขาก็ยังย้ำเตือนไว้ด้วยว่า องค์ประกอบต่าง ๆ ในเชิงก่อและมีอำนาจครอบงำของภาวะแห่งการสร้างสรรคอย่างวิจิตรงดงาม ซิกมุนด์ ฟรอยด์ ก็เหมือนกับเพลโตนั่นเองที่ยอมรับนับถือภาวะแห่งการสร้างสรรคว่าเป็นผลงานของเทพเจ้าแห่งความรัก (Eros) คือเป็นพลังในด้านบวกและเป็นพลังแห่งการยืนยันความมั่นคงของชีวิตที่มีอยู่ในความพยายามดิ้นรนของมันเป็นด้วยพลังฝ่ายลบและพลังแห่งการทำลายล้างในตัวมนุษย์

ในทรรคนะเช่นนี้ ทั้ง ๆ ที่ได้มีความพยายามร่วมสมัยมากมายที่จะสืบค้นและวิเคราะห์เหตุผลในภาวะแห่งการสร้างสรรค แต่ก็ดูจะไม่เป็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เราจะสามารถควบคุมได้เลย สถาบันการฝึกฝนอบรมต่าง ๆ ของเรา ก็ไม่อาจกลายเป็นผู้สร้างสรรคต่าง ๆ ได้มากไปกว่าที่พวกเขากลายเป็นพวกผู้พยากรณ์ หรือนักบุญต่าง ๆ แต่ก็มิได้อยู่บ่อย ๆ ครั้งที่ภาวะแห่งการสร้างสรรคได้เหี่ยวแห้งร่วงโรยไปใน สภาพแวดล้อมและมวลดอกไม้ไม่นานาพรรณอย่างน่าชื่นชม ในสิ่งที่ไม่น่าชื่นชมมากมายนั้น แต่นั่นก็ดูเป็นเหมือนกับว่า ภาวะแห่งการสร้างสรรคนั่นเอง จะเคยเป็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เราจะสามารถผลิตขึ้นในเจตจำนงของเราได้

มีความเปลี่ยนแปลงที่น่าสังเกตอยู่อย่างหนึ่ง ที่ได้ปรากฏขึ้นในทรรคนะต่าง ๆ แห่งการสร้างสรรคของเรา กระทั่งสมัยปัจจุบัน ตามปกติก็ได้เป็นสิ่งเอื้ออำนวยในการเลือกสรรคได้บ้าง

คือ ในหมู่ผู้สร้างสรรค์สำคัญ ๆ หรือพวกศิลปิน เวลาที่เราโอนเอียงไปที่จะเข้าถึงพลังแห่งการสร้างสรรค์ว่าเป็นอินทริยภาพของมนุษย์ในสากล ที่คนทั้งหมดได้ชื่นชมยินดีในขีดขั้นที่สำคัญกว่า หรือเล็กน้อยกว่า

ธรรมชาติและรูปแบบของศิลปะ

คำว่า ศิลปะ ได้เป็นปัญหาถกกันมานานในการจำกัดความหมายที่จะเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป จนกระทั่งสิ้นศตวรรษที่ 18 นั้นเอง คำว่า ศิลปะ จึงได้ใช้กันกว้างขวางมาก เพื่อจะให้ครอบคลุมทุกรูปแบบแห่งความชำนาญของมนุษย์ และทุกสิ่งที่มีมนุษย์สามารถผลิตด้วยฝีมือที่ชำนาญการ

ตามความรู้สึกเรื่องโลกที่เพลโตและอริสโตเติลคุยกันถึงศิลปะและจินตกริชาวโรมันชื่อ Lucretius อ้างถึงความชำนาญต่าง ๆ ที่เทพ Prometheus ได้ให้แก่มนุษย์ ทำให้มนุษย์สามารถปรับปรุงพื้นฟูเงื่อนไขต่าง ๆ ทางวัตถุในชีวิตของเขา ก็มีความหมายอย่างเดียวกับที่รูสโซ (Rousseau) ได้กล่าวถึงวิชาผสมโลหะและเกษตรกรรมว่าเป็นศิลปะทั้งสองอย่างซึ่งก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าจากชีวิตป่าเถื่อนมาเป็นชีวิตแห่งอารยธรรม ในทำนองเดียวกัน อดัม สมิท นักเศรษฐศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่แห่งศตวรรษที่ 18 ให้รายการศิลปะซึ่งเกี่ยวกับผลิตผลแห่งสินค้าในสากลโลก

บางครั้งในระหว่างศตวรรษที่ 19 คำว่าศิลปะ มีการนำมาใช้กันเป็นพื้นสำหรับรูปแบบศิลปะอย่างหนึ่ง นั่นคือที่เรียกกันว่า วิจิตรศิลปะนั่นเอง คนโบราณมิได้แยกสิ่งต่าง ๆ เช่น ประติมากรรม ดนตรีและบทประพันธ์ออกจากรายการสิ่งของในศิลปะของตน แต่มิใช่ว่าพวกเขาจะไม่ยกย่องสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ว่าประเสริฐเหมือนกับศิลปะ ในการแบ่งแยกผลิตผลทั้งหลายของมนุษย์อื่น ๆ ทั้งหมด ความคิดเรื่องศิลปะของพวกเขาได้รวมเอาทุกสิ่งที่มีมนุษย์มีความชำนาญ หรือรู้วิธีที่จะผลิตเข้าไว้ด้วย

ปัจจุบัน คนเราส่วนมากใช้คำนั้นพร้อมด้วยความหมายที่จำกัดมาก ประเด็นแรกก็คือว่า พวกเราโน้มเอียงไปเพื่อจะลืมเสียว่า ศิลปะนั้นโดยมูลฐานแล้วก็อ้างถึงความชำนาญที่มนุษย์มี และมีเพียงรอง ๆ ลงไปเพื่องานศิลปะ กล่าวคือ ผลิตผลต่าง ๆ ของผลงานที่มีความชำนาญ อีกประเด็นหนึ่งคือ เราโน้มเอียงไปเพื่อพิสูจน์ศิลปะว่าเป็นสิ่งเดียวกับท่าที่แห่งศิลปิน หรือสิ่งสุนทรีย์ บางทีในหัวข้อเรื่องว่าวิจิตรศิลปะนั่นเอง เรากักรวมทั้งบทประพันธ์และดนตรี แต่บางทีเราก็ใช้คำว่าศิลปะในทางแคบมาก สำหรับสิ่งต่าง ๆ ที่เรามองดูในพิพิธภัณฑ์ คือ ภาพเขียน และ ประติมากรรมทั้งหลาย

หนึ่ง เราก็ยังคงตระหนักถึงความหมายกว้าง ๆ ตามศัพท์อยู่ เราคุยกันถึงศิลปะอุตสาหกรรม และเราก็ยกย่องสรรเสริญช่างฝีมือที่ประณีต ด้วยพูดว่า เขาก็เป็นศิลปินคนหนึ่ง แสดงว่าเราเข้าใจศิลปะว่าเป็นความชำนาญ เมื่อเราอ้างถึงศิลปะในการอ่าน ศิลปะในการสอน ศิลปะในการบำรุงรักษา เป็นต้น แม้ในกรณีเหล่านี้ ก็ไม่มีผลิตผลทางวัตถุใด ๆ ที่จะชี้ได้ว่าเป็นงานศิลปะสักอย่าง เมื่อเราแยกแยะระหว่างศิลปะที่เกี่ยวกับศิลปะโดยธรรมชาติ เราก็จะลากเส้นแบ่งระหว่างสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้ใช้ความชำนาญของเขาเพื่อผลิตกับสิ่งอื่นทุกสิ่งในจักรวาล

ก็คิดว่าน่าจะเป็นวิธีการที่ดีที่เราจะหันกลับไปหา การใช้คำศัพท์ว่าศิลปะที่ถือสืบทอดกันมาอย่างกว้าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมถึงทุกแบบแห่งความชำนาญของมนุษย์ และทุกสิ่งที่มีมนุษย์สามารถรับผลได้โดยวิธีการแห่งความชำนาญนั้น โดยเหตุนี้เอง ตามความหมายกว้าง ๆ แล้วเราสามารถแบ่งแยกรูปแบบที่แตกต่างกันของศิลปะ พร้อมกันนั้นก็ตระหนักถึงสิ่งที่เป็นธรรมดา ๆ ในแบบทุกแบบเหล่านั้น โดยอาศัยความแตกต่างกันของแบบเหล่านั้นในคุณภาพและการผสมปนเปกันนั่นเอง เราจะมองเห็นศิลปะในการปรุงอาหารและวิชาช่างไม้ว่า เป็นเช่นเดียวกับศิลปะในบทประพันธ์และภาพเขียน

ก็มีหลาย ๆ วิธีที่จะจำแนกชั้นศิลปะ แต่ก็ควรจะกล่าวถึงเฉพาะส่วนที่เป็นสาระสำคัญพื้นฐานให้มาก

ศิลปะตามที่กล่าวเช่น การปรุงอาหารและวิชาช่างไม้ เรียกกันว่าศิลปะใช้ประโยชน์ เพราะมันช่วยผลิตสิ่งต่าง ๆ ที่เราใช้สอยและบริโภค เมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว ศิลปะต่าง ๆ นี้ก็เหมือนกับบทประพันธ์และภาพเขียนที่เราเรียกเป็นสิ่งงดงาม คือ ผลิตสิ่งต่าง ๆ ที่ให้ความพึงพอใจแก่เรา เพื่อจะรู้หรือเฟื่องพินิจพิจารณา ชาวฝรั่งเศสมีชื่อสำหรับเรียกศิลปะเหล่านี้ได้ดีกว่า พวกเขาเรียกมันว่า เป็นศิลปะสำราญ (baux-arts) เป็นเครื่องหมายแสดงว่าศิลปะเหล่านี้ผลิตสิ่งสวยงามที่น่าชื่นชมยินดีให้

ในที่สุดยังมีศิลปะพิเศษเฉพาะ 3 อย่างที่จะแสดง นั่นคือ ศิลปะของกลีกร ศิลปะผู้บำบัด ศิลปะของครู ศิลปะเหล่านี้แยกออกไปเป็นส่วนหนึ่งโดยชื่อว่า ศิลปะร่วม (cooperative art) เพราะจุดนี้เอง ศิลปินเพียงแต่ช่วยธรรมชาติ ในกระบวนการแห่งการผลิต โดยข้อเท็จจริงที่เราทราบโดยทั่วไปนั้นเองว่า จะไม่มีร่องเท้าเลย หากปราศจากช่างทำรองเท้า แต่จะมีผลไม้และเมล็ดพืชพันธุ์ธัญญาหารต่าง ๆ โดยไม่ต้องมีพวกกลีกรก็ได้ เหล่านี้เป็นสิ่งที่มีอยู่เดิมแล้วในธรรมชาติ ในผลิตผลของสิ่งที่กลีกรพยายามที่จะช่วยธรรมชาติให้ร่วมไปด้วยกัน

สารัตถะสำคัญของบทประพันธ์

ในปัจจุบัน เราพยายามพิสูจน์คำประพันธ์ทั้งสองคือ Poetry กับ Verse ว่าเป็นสิ่งเหมือนกันโดยเหตุผลของเราก็คือว่า บทประพันธ์บทหนึ่งเป็นผลงานเขียนที่ได้บรรจงจัดให้อยู่ในบรรทัดที่มีแบบแผนเป็นจังหวะที่จำกัดตายตัวไว้ พร้อมกับแสดงออกซึ่งความรู้สึกและความประทับใจต่างๆ ของบุคคลด้วย เราแยกคำประพันธ์ออกจากงานร้อยแก้ว คือภาษาของการพูดและการเขียนโดยทั่วไป

แต่คำประพันธ์นั้นก็มีความหมายกว้างมากกว่า ที่มีการใช้ในปัจจุบัน คำศัพท์นี้ก็ไดมาจากคำของกรีกที่มีความหมายว่า การสร้าง (to make) นั่นเอง ตามธรรมดาโดยทั่วไปแล้วคำประพันธ์ (Poetry) ได้หมายถึงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งแห่งการสร้างสรรคของมนุษย์ มันก็รับเอาความหมายแห่งการสร้างสรรคตามตัวอักษรไป กล่าวให้ชัดเจนโดยสรุปก็คือว่า จินตกรรมนั้นโดยที่เราเห็นว่าแตกต่างไปจากปฏิมากร จิตรกร และศิลปินอื่น ๆ แสดงผลงานต่างๆ ด้วยถ้อยคำในการเขียน

อริสโตเติล กล่าวไว้ในตำราเรื่องคำประพันธ์ที่มีชื่อมากกว่า คำประพันธ์ คือ การลอกเลียนแบบพฤติกรรมของมนุษย์ ที่ได้แสดงออกทางภาษา ด้วยอาศัยการประสานกลมกลืนและมีจังหวะ แต่คำว่า การลอกเลียนแบบตามทฤษฎีของอริสโตเติลนั้น มิได้หมายเอาการถ่ายแบบเหตุการณ์ต่างๆ ตามปกติ ดังเช่นเทพบันเทิงเสียง หรือกล้องถ่ายภาพยนตร์ที่สามารถทำให้ได้เขาหมายลักษณะที่แสดงเป็นตัวแทนรูปการต่างๆ ที่เป็นสากลในประสบการณ์ของมนุษย์ ซึ่งมองเห็นได้อย่างสุขุมด้วยจิตของจินตกรรม แล้วแสดงออกมาให้ปรากฏในลักษณะนิสัยต่างๆ ที่เป็นรูปธรรมพร้อมทั้งเหตุการณ์ต่างๆ และบทสนทนาที่เขาแต่งขึ้นด้วย

ตามทฤษฎีนี้ เราก็จะเห็นจุดประสงค์ได้ว่า คำประพันธ์นั้นไม่มีความจำเป็นที่ต้องเขียนคำร้อยกรองในเรื่องนี้เราอาจนึกภาพออกของเรื่องที่แสดงความกล้าหาญหลาย ๆ เรื่อง คือ มหาภาพของกวีโฮเมอร์ (Homer-900 or 1200 BC.) ก็อาจเขียนภาษาร้อยแก้วได้ และแม้แต่ผลงานทางประวัติศาสตร์และวิทยาศาสตร์ก็เขียนเป็นภาษาร้อยกรองหรือเป็นคำประพันธ์ก็ได้ ข้อแตกต่างที่เป็นสาระสำคัญก็อยู่ระหว่างเรื่องคิดแต่งขึ้นและเรื่องที่มีปรากฏเป็นไปอยู่นั่นเอง แต่สำหรับอริสโตเติลแล้ว จินตกรรมนั้นโดยที่จริงก็คือ นักเล่าเรื่อง นักสร้างเรื่องลึกลับ และนักเขียนนิยายนั่นเอง

อริสโตเติลใช้เวลาไปในคำประพันธ์ประเภทลีริค (Lyric - โคลงแสดงความร่าเริง) เล็กน้อย

มาก ซึ่งเป็นคำประพันธ์ชนิดที่ผูกขาดความสนใจของเรา ที่สำคัญจริง ๆ นั้น เขาเกี่ยวข้องกับอยู่กับคำประพันธ์ที่คับแคบทั้งเรื่องมหากาพย์ตามรูปแบบ เช่น อีเลียด (Iliad) และโอดิสซีย์ (Odyssey) ของกวีโฮเมอร์นั้นแหละ หรือประเภทบทละคร เช่น อีดิปัส (Oedipus Rex) และ Antigone ของโซโฟคลีส (Sophocles 496-406BC.) ตามทฤษฎีของอริสโตเติล แบบแผนของเสียงและจังหวะก็ดี ท่วงทำนองและฉันทลักษณ์ตามรูปแบบก็ดี ต่างก็มีความสำคัญอันดับรอง สิ่งที่สำคัญหลัก ๆ ตามทฤษฎีของเขาก็คือสิ่งที่บทประพันธ์มุ่งหมายถึง นั่นคือ ลำดับเหตุการณ์แห่งพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีปฏิบัติต่อกันและกันมา

สถาบันฝึกฝนนักวิจารณ์อื่น ๆ จากสมัยที่แรกเริ่มที่สุด ก็ได้ย้ายถึงลักษณะต่าง ๆ ของคำประพันธ์โดยทางไวยากรณ์และทางวาทศิลป์ Horace นักเขียนโรมัน ผู้ได้เขียนผลงานเป็นคำประพันธ์ไว้ด้วย ก็รวมเอาไว้ในองค์ประกอบต่าง ๆ ของเสียง รูปทรงและการเตรียมการด้านคำพูด ส่วนพวกนักวิจารณ์หน้าใหม่ ๆ ได้โดดเด่นขึ้นมาในอาณาจักรวิชานี้สมัยปัจจุบัน ก็สังกัดอยู่ในสถาบันแห่งการวิจารณ์สมัยโบราณนี้ด้วย พวกเขาเป็นผู้มีชื่อเสียงในการวิจารณ์ที่ใกล้ชิดเช่นเดียวกับภาษาในบทประพันธ์ร้อยกรอง คือตามแบบลีริคนั่นเอง

หากเราจะให้ความสนใจเฉพาะในเรื่องสารัตถะของคำประพันธ์ ตามที่อริสโตเติลแนะนำ เราก็ผูกพันอยู่กับการจำแนกชั้นนวนิยาย และบทละครประเภทร้อยแก้วว่าเป็นคำประพันธ์ แล้วเราก็จะไม่ประหลาดใจอะไรที่จะได้ยินเซอแวนเตส (Cervantes 547-1616 AD.) ฟิลด์ิง (Fielding) และเมลวิลล์ (Melville) อ้างตนเองว่าเป็นจินตกวี แต่จริง ๆ แล้ว นักวิจารณ์หนังสือนวนิยายชุดของสกอตเรียกมันว่าเป็นบทประพันธ์ และเราก็จะไม่ผิดเลยที่จะเรียก เฮมิงเวย์ (Hemingway) โพลคเนอร์ อาเชอร์ มิลเลอร์และเทเนเนสซี วิลเลียมส์ว่าเป็นจินตกวีด้วย

พวกนักวิจารณ์เห็นแตกต่างกันมาตลอดยุค เกี่ยวกับเรื่องที่ว่าเราจะยึดคำประพันธ์จริง ๆ จัง ๆ ได้อย่างไร บางคนเห็นภาระหน้าที่พื้น ๆ ของคำประพันธ์ว่า เป็นการเอื้ออำนวยความพึงพอใจ การพักผ่อนหย่อนใจและความชื่นชมยินดีให้ นี่ก็เป็นทฤษฎีของโฮเรส (Horace) นักคิดคนอื่น ๆ ก็ยังยืนยันว่า คำประพันธ์นั้นมีหน้าที่ด้านศีลธรรมและด้านการเผยแพร่ ที่อำนวยให้เราด้วยคำแนะนำพอ ๆ กับความชื่นชมยินดี โมโมนเดส นักปรัชญาชาวอิตาลี แม้จะพิจารณาคำประพันธ์แบบโลก ๆ อันไม่ใช่เรื่องจริงจังที่มีไช่แบบอย่างที่ดี ก็พบอินทรีย์ภาพทางความคิดเป็นสารัตถะสำคัญในการประกาศคำสอนทางศาสนา วิโก (Vico) นักปรัชญาชาวอิตาลีก็คิดว่า คำประพันธ์นั้นเป็นแบบต้นกำเนิดเดิมของการแสดงออกทางศาสนา

อย่างไรก็ดี เพลโตมีความรู้สึกรุนแรงมากเกี่ยวกับแนวทางที่ว่า จินตกรวีมีความเกี่ยวเนื่องกันกับความจริงพื้นฐานทางศีลธรรมและศาสนา ซึ่งเขาได้ขจัดออกไปจากชุมชนในอุดมคติ แต่ตามปกติ อริสโตเติล ก็ถือเอาความคิดสายกลาง นั่นคือว่า เขาเห็นว่าคำประพันธ์นั้นได้อำนวยความสนุกเพลิดเพลิน และการผ่อนคลายทางอารมณ์ที่น่าปรารถนามาให้ อนึ่ง เขาถือว่าคำประพันธ์นั้นอำนวยความสะดวกแสดงแทนในลักษณะต่าง ๆ แห่งสิ่งสากลของชีวิต แต่สำหรับอริสโตเติลแล้ว การจินตนาการทางด้านคำประพันธ์ เกี่ยวข้องกับความจริงที่เป็นสาระัตถะสำคัญและจำต้องยึดถือเอาอย่างจริงจังมากด้วย

จินตกรวี : ช่างฝีมือหรือประกาศก

ทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับคำประพันธ์ตั้งแต่สมัยโบราณมาแล้ว ได้เกี่ยวพันอยู่โดยรอบด้านกับความคิดของจินตกรวีในฐานะเป็นช่างฝีมือผู้สุขุมรอบคอบ เป็นผู้เห็นแจ้งโดยการบันดาลใจ หรือการผสมผสานกันทั้งสอง ในโลกโบราณเดิมที่เดิยคำว่า “คำประพันธ์” หมายถึงการสร้าง และรวมเอารูปแบบทั้งหมดของสภาพแห่งการผลิตของมนุษย์ กล่าวคือ การสร้างภษาณะดินเฝ้าต่าง ๆ เหมือนกับการสร้าง (แต่ง) บทประพันธ์นั่นเอง แต่ไม่ช้าไม่นานก็หมายถึงศิลปะในการสร้างทางอักษรศาสตร์ การแสดงแทนทางความคิดจินตนาการในพฤติกรรมของมนุษย์ คือ ลักษณะนิสัยและอารมณ์โดยอาศัยคำพูดต่าง ๆ คำว่า การสร้าง นั่นเอง รวมเอาผลงานต่าง ๆ ทางการละครด้วย คือทั้งเรื่องคอเมดี้ (เรื่องสุขนาฏกรรม) และแทรเจดี้ (เรื่องโศกนาฏกรรม) รวมทั้งเรื่องบรรยายประเภทมหากาพย์ (epic) ด้วย เช่นเดียวกับคำร้อยกรองประเภทลึริค ที่เราอธิบายคำศัพท์ว่า คำประพันธ์โดยทั่ว ๆ ไปนั่นเอง

ตามความหมายของคำประพันธ์แบบเดิมนั้น ประโยชน์ของแบบแผนคำร้อยกรองและจังหวะในคำฉันท์ลักษณะ โดยตัวมันเองมิได้ทำให้ผลงานทางอักษรศาสตร์เป็นคำประพันธ์ไปด้วย เพราะผลงานต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ด้านเทคนิคก็ได้มีการเขียนเป็นคำร้อยกรองด้วย แต่ก็ไม่ถือเป็นคำประพันธ์ มันเป็นการอธิบายลักษณะของพฤติกรรมที่เป็นอยู่จริง ๆ มากกว่าการสร้างสรรค์ทางจินตนาการ ซึ่งได้ลอกเลียนเอาลักษณะสากลในพฤติกรรมของมนุษย์ นี่ก็คือภาระหน้าที่ที่เป็นสาระัตถะสำคัญของคำประพันธ์ตามทรรศนะของอริสโตเติล

โดยเหตุนี้ จึงไม่ต้องมีปัญหาที่จะต้องถามว่า คำประพันธ์สามารถจะเขียนให้เป็นคำร้อยแก้วเหมือน ๆ กับที่เขียนเป็นคำร้อยกรองได้หรือไม่ ก็ไม่น่าจะมีข้อสงสัยด้วยว่า คำว่า “ทางคำประพันธ์” และ “จินตกรวี” ที่เรามุ่งหมายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นพิเศษและเอกภาพ นักปรัชญาสมัยเริ่มแรกได้

ตระหนักปัญหานี้มาแล้ว จึงได้พยายามสืบค้นเหตุผลเพียงเพื่อจะรู้ว่า ความเป็นเอกภาพนี้ประกอบด้วยอะไรเท่านั้น แม้จินตกริตามภาษาเดิมของเพลโตและอริสโตเติลตามตัวอักษรก็คือ “ผู้สร้าง” ท่านทั้งสองก็ได้มองเห็นจินตกริมนั้นว่าเหมือนกันกับผู้สร้างสิ่งต่าง ๆ ของคนอื่น ๆ เช่น ช่างรองเท้า ช่างต่อเรือและช่างฝีมือทั้งหลายอื่นเลย

จริง ๆ แล้วความคิดที่ว่า จินตกริมนั้นก็เป็นคนบ้าชนิดหนึ่ง หรือคนคิดฝันที่ได้รับการบันดาลใจที่ได้สืบมาจากเพลโตมาถึงเรา ดังนั้นนักคิดที่สุขุมรอบคอบดังเช่น อริสโตเติล ที่ยอมให้กำลังดีของความบ้าอย่างหนึ่งนั้นมาแทนที่พรสวรรค์ที่เป็นสุขตามธรรมชาติ ซึ่งในบางกรณีอาจให้ผลในการที่ความสามารถของจินตกริมนั้นจะดำรงอยู่ภายนอกตัวเขาเอง และเข้าไปในบุคลิกภาพต่าง ๆ แห่งลักษณะทางจิตนาการต่าง ๆ ของเขา สิ่งที่เพลโตและอริสโตเติลเรียกว่า ความบ้า นั้น ก็เหมือนกับสิ่งที่เราเรียกการจินตนาการนั่นเอง แต่เราก็ควรจะสังเกตไว้ด้วยว่า การบันดาลใจ และศัพท์ที่เหมือนกันว่า ความกระตือรือร้น หรือความมีศรัทธาอย่างแรงกล้า (enthusiasm) แสดงแนวทางในขณะเดียวกันด้วยพลังงานภายนอก หรือพลังเหนือธรรมชาติ

ยักส์ มารีแต็ง (Jacques Maritain) นักปรัชญาสมัยใหม่ที่มีชื่อเสียงท่านหนึ่ง ก็ได้คิดถึงปัญหาในปัจจุบันที่ว่า ศิลปินเป็นผู้เห็นแจ้ง (Seer) หรือเป็นช่างฝีมือ (Craftsman) ทฤษฎีพื้น ๆ ของมารีแต็ง ได้เป็นทฤษฎีที่ว่า ศิลปินหรือจินตกริมนั้น คือ ผู้สร้าง คนงานก็เหมือนกับผู้สร้างสิ่งต่าง ๆ คนอื่น ๆ ด้วยความชำนาญในการสร้างวัตถุต่าง ๆ ขึ้น แต่ก็ซัดแจ้งอยู่แล้ว ยังมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งแตกต่างกันเกี่ยวกับคำประพันธ์ เพราะคำประพันธ์เป็นศิลปะทางจิตมากกว่าจะเป็นศิลปะด้านกำลังฝีมือ คำประพันธ์นั้นก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นเอกภาพในจิตของมนุษย์

เพราะมารีแต็งได้ย้าองค์ประกอบแห่งสหัชญาณเชิงสร้างสรรค์ในศิลปะและคำประพันธ์โดยวิธีนี้เองเขาจึงหมายถึงอารมณ์พิเศษเฉพาะ คือความสามารถ หรือการเปิดรับระดับที่ลึกซึ้งที่สุดแห่งจิตวิญญาณของมนุษย์ แต่เขายังยืนยันอยู่ว่า สิ่งนี้คือกระบวนการธรรมชาติและกระบวนการของมนุษย์ที่แน่นอนตายตัว และเขาก็วางมือในความนำหวาดกลัวในมายาการของจินตกริมนั้นเป็นผู้เห็นแจ้งที่มีญาณทรรศนะ (insight) พิเศษในความลึกซึ้งต่าง ๆ อันสูงสุดนั้นเสีย เขาจึงกล่าวโทษพวกจินตกริสมัยปัจจุบัน เช่น โป (Poe กวีชาวอเมริกัน) เป็นต้น ในการปล่อยตนเองไปเป็นเพียงการสันนิษฐานเอา

แต่ ฮาโรลด์ โรเซนเบิร์ก ซึ่งเป็นนักวิจารณ์ก็ได้ตอบว่า จินตกริเหล่านี้ไม่ได้มีมายาการเหนือธรรมชาติอะไร พวกเขาเป็นผู้เปลี่ยนแปลงและเป็นผู้วางระบบทางเทคนิคพื้น ๆ เท่านั้น

เป็นผู้พยายามด้วยความอดสาหะพากเพียรอย่างสุขุมรอบคอบของตนเอง ที่จะสร้างสถานะภาพของการบันดาลใจ ที่ค่าประพันธ์มีการบรรลุถึงเสมอ พวกจินตกริได้ย้าถึงเทคนิคที่รู้สึกสำนึกได้รวมทั้งกลไกแห่งการประดิษฐ์และการฝึกฝนต่าง ๆ ทั้งยังได้พยายามสร้างระเบียบวินัยที่เป็นระบบในการสร้างค่าประพันธ์นั้นด้วย ฮาโรลด์ โรเซนเบิร์กกล่าวว่า จินตกริสมัยปัจจุบันนั้น เป็นผู้ชำนาญการที่ตื่นตัวอยู่เสมอ เป็นผู้ร่วมประสานผู้สร้าง (the Maker) กับผู้เห็นแจ้ง (the Seer) มาไว้ในวิถีทางใหม่ ๆ ได้

การใช้ดนตรี

ในภาษากรีกโบราณ เดิมทีเดียวคำว่า ดนตรี มุ่งหมายถึงศิลปศาสตร์ทุกชนิดที่กลุ่มเทพธิดาทั้ง 9 ผู้บันดาลความคิดศิลปินเป็นประธานควบคุมอยู่ ในขณะที่ปัจจุบันเป็นศัพท์เฉพาะดนตรีที่มุ่งหมายถึงศิลปะแห่งการร้องเพลงและการเต้นรำ อีกทั้งยังเป็นการนำมารวมกันอย่างใกล้ชิด กับ ค่าประพันธ์และกิจกรรมด้านการละครด้วย ส่วนทรรศนะของหมู่ นักปรัชญากรีกเห็นว่า ดนตรีตามความหมายนี้เป็นการแสดงออกที่เป็นรูปธรรมในเรื่องของระเบียบและไว้ระเบียบ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในจักรวาลและในวิญญาณของมนุษย์ พวกนี้ยังเห็นด้วยว่า ทั้งคณิตศาสตร์และดาราศาสตร์ต่างก็เป็นศิลปทางดนตรีด้วย แล้วพวกเขาจึงคุยกันถึงเรื่องดนตรีในขอบเขตของความรู้พอ ๆ กับดนตรีแห่งเสียง

เพราะฉะนั้น ดนตรีจึงได้แสดงบทบาทสำคัญในรายการแห่งการศึกษาของชาวเอเธนส์ ในขณะที่การศึกษาทางอักษรศาสตร์ได้ปลูกฝังสติปัญญา และวิชาด้านการฝึกกายกรรมได้พัฒนาร่างกาย ดังนั้นดนตรีจึงปลูกฝังอารมณ์ต่าง ๆ รวมทั้งคุณธรรมด้านศีลธรรมด้วย ในรายการแห่งการศึกษาที่เพลโตได้ตั้งใจเสนอไว้เพื่อสาธาณชนในอุดมคติของเขา ก็ได้มอบหมายหน้าที่แห่งการศึกษาทางศีลธรรมนี้แก่ดนตรีด้วย

เพลโตแสดงเหตุผลไว้ว่า การประสานกลมกลืนกันทางดนตรีและจังหวะของเสียงต่าง ๆ ก็เลียนเอาแบบพื้น ๆ ในสิ่งสากลแห่งจักรวาลและวิญญาณนั่นเอง ตามทรรศนะของเพลโตนี้ เราพอมองเห็นตัวอย่างในธรรมชาติได้ เช่น เด็ก ๆ ที่เจริญเติบโตขึ้น ก็ได้รับอิทธิพลด้วยเสียงเพลงไพเราะที่ซึบกล่อมที่เขาได้ยินอยู่เสมอ จนกระทั่งเขานึกคิดถึงความรู้สึกและลักษณะทางนิสัยที่ได้แสดงออกตามเสียงเพลงเหล่านั้น แบบนิยมทางดนตรีที่แน่นอนนั้นก่อให้เกิดความอ่อนโยนนิ่มนวล (grace) ความพอเหมาะพอควร (temperance) กำลังใจที่อดทนกล้าหาญ (courage) พร้อมทั้งคุณธรรมอื่น ๆ อีกมาก ส่วนแบบนิยมในด้านอื่น ๆ ที่นอกไปจากดนตรีนั้น ส่วนใหญ่มักชักนำ

ไปทางมุ่งงามสะอาด ความไร้สภาพที่เหมาะสม ความซึบลาดตาขาวพร้อมทั้งความเลวทรามอื่น ๆ อีกมากมาย เพราะเหตุนี้เองดนตรีจึงแสดงบทบาทเพื่อคุณสมบัติทางจิตใจโดยตรง เช่นเดียวกับ วิชากายกรรมบริหาร แสดงบทบาทเพื่อสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ทางร่างกายจะนั้น

เพลโตเขียนไว้ว่า การฝึกฝนทางดนตรีนั้นเป็นเครื่องมือการพัฒนาทางศรัทธามากกว่าการ ฝึกฝนในด้านอื่นใด เพราะจังหวะของเสียงและการประสานกลมกลืนนั้นพบวิถีทางของมันใน สถานภาพภายในแห่งจิตวิญญาณ ที่มันแนบสนิทอยู่อย่างมีพลัง คือ ความอ่อนโยนนิ่มนวลที่ แสดงออกให้ทราบได้และการสร้างเสริมคุณสมบัติแห่งจิตวิญญาณของเขา ผู้ที่มีความสุภาพนิ่มนวล ซึ่งได้รับการศึกษามาอย่างถูกต้องหรือในการสร้างวิญญาณที่กักขะ หยาดตายเพราะความพิการ ทางการศึกษา เพราะฉะนั้น ผู้ที่ได้รับการศึกษาที่ถูกต้องในการพัฒนาชีวิตภายในนี้เอง จะเป็น ข้อยกเว้น หรือเป็นข้อผิดพลาดต่าง ๆ ในศิลปะและธรรมชาติอย่างสุขุมรอบคอบ พร้อม ๆ กับ การมีรสนิยมที่ถูกต้องอีกด้วย ในสมัยวัยหนุ่มของเพลโต แม้ก่อนที่เขาจะสามารถรู้เหตุผลว่าทำไม มันจึงเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ก็ต่อเมื่อมีเหตุผลเกิดขึ้นที่ทำให้เขาตระหนักรู้และการยอมรับการเคารพ นับถือในความเป็นมิตรกับผู้มีการศึกษาที่ตนเองมีความคุ้นเคยอยู่แล้วนั่นเอง

อริสโตเติล ยอมรับความสำคัญของดนตรีว่าเป็นวิถีทางแห่งการศึกษาทางศีลธรรม แต่ เขายังย้ำถึงคุณค่าต่าง ๆ ของดนตรีทั้งในด้านสุนทรียภาพและในด้านจิตวิทยาด้วย ตามทรรศนะ ของเขาเห็นว่า ดนตรีเป็นศิลปะโดยเฉพาะมีความเหมาะสมต่อการศึกษาศิลปะ เพราะ เหตุแห่งความสามารถที่เป็นเอกภาพของดนตรีนั้นเป็นสิ่งที่จะเลียนแบบคุณภาพต่าง ๆ ของศีลธรรม ได้ อนึ่ง ดนตรียังมีความสำคัญอีก เพราะมันเอื้ออำนวยความพึงพอใจและการพักผ่อนหย่อนใจ และในระดับที่สูงขึ้นไปก็คือ ความสนุกเพลิดเพลินทางสติปัญญาในยามว่าง อันเป็นส่วนหนึ่ง แห่งการศึกษาแบบเสรีนิยมอีกด้วย ในที่สุด ดนตรีได้ทำการชำระล้างสิ่งมลทินแห่งจิตใจต่าง ๆ หรือทำหน้าที่ในด้านอายุรเวทไปในตัวด้วย โดยการเร่งเร้าและผ่อนคลายอารมณ์ที่รู้สึกต่าง ๆ เช่น สงสาร หวาดกลัว และศรัทธาที่เชื่อมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

อริสโตเติลยืนยันว่า ความซาบซึ้งอารมณ์ทางดนตรีต้องการความชำนาญในการบรรเลง ดนตรีด้วย เพราะฉะนั้น เด็ก ๆ จึงควรได้รับการฝึกฝนให้เล่นเครื่องประกอบดนตรีชนิดต่าง ๆ ด้วย แต่นี่ก็เป็นการศึกษาแบบเสรีแบบหนึ่ง ไม่ใช่การศึกษาแบบเป็นอาชีพอันเป็นการศึกษาใน ดนตรีโดยตรง ในหมู่นักศึกษาทั้งหลายก็จำเป็นต้องเรียนรู้เพื่อเล่นเครื่องประกอบดนตรีต่าง ๆ ได้ เฉพาะเพื่อเรียนรู้ว่า ดนตรีที่ดีนั้นคืออะไร และจะได้มีความชื่นชมยินดีมัน มิใช่เพื่อบรรลุถึงความ

ชานาญของนักดนตรีอาชีพเอกของโลก

ในหมู่นักปรัชญาสมัยใหม่ อิมมานูเอล คานท์ ได้จัดลำดับดนตรีไว้ต่ำกว่าคำประพันธ์ต่ำกว่าภาพเขียนและต่ำกว่าศิลปะอื่น ๆ เพราะดนตรีอาศัยการแสดงของประสาทสัมผัสต่าง ๆ มากกว่า อิงอาศัยความคิดสากลและแบบต่าง ๆ แห่งสภาวะวิสัย คานท์จัดลำดับดนตรีไว้ในระดับที่สูงก็ในด้านความสนุกเพลิดเพลินได้โดยตรง และความไพเราะอ่อนโยนในความพึงพอใจ แต่จัดลำดับไว้ต่ำในมาตรฐานวัดแห่งวัฒนธรรมทางจิตใจ และในทางตรงกันข้าม โซเป็นเฮาเออร์และนิตเช ได้จัดลำดับดนตรีไว้สูงสุดในบรรดาศิลปะทั้งหลายเพื่อเหตุผลเป็นอันมากว่า ดนตรีนั้นแสดงสภาวะแห่งความจริงที่ลึกซึ้ง ซึ่งไม่อาจเป็นสิ่งแสดงออกได้ในศิลปะชนิดอื่น ๆ

ความจริงจิ่งในการแสดงบท

บางครั้งเราก็ลืมไปว่า บทละครนั้นเดิมทีเดียวก็นับเป็นส่วนประกอบในการบูชาเทพเจ้าของประชาชนทั่ว ๆ ไป ในเมืองเอเธนส์โบราณ บทละครได้มีการแสดงนอกประตูโรงละคร อันเป็นศูนย์กลางรอบ ๆ แท่นบูชาเทพเจ้า ดีโอนีซุส เนื้อความที่สำคัญ ๆ ของเรื่องโศกนาฏกรรม (tragedy) ของกรีก ก็นำมาจากเรื่องราวต่าง ๆ ของหมู่เทพเจ้าและเหล่าวีรบุรุษ ซึ่งได้ถ่ายทอดต่อกันมาด้วยความจริงจิ่งอย่างสำคัญ

ส่วนเรื่องสุขนาฏกรรม (comedy) ของกรีก ก็ได้พัฒนาออกมาด้วยความสนุกสนาน (revels) ในความบริสุทธิ์ของเทพดีโอนีซุสเช่นเดียวกัน ตั้งแต่สมัยของอริสโตฟาเนสมา เรือคอคเมดี้ได้เป็นส่วนผสมของเรื่อง เรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น การแสดงประเภทล้อเลียน อุปราการประเภทขบขันและอารมณ์ขันก็ผสมเอาความขบขันต่าง ๆ มากมาย รวมทั้งการแสดงเป็นตัวตลกด้วยเรื่องที่เป็นการเยาะเย้ยถากถางสังคมด้วยการไว้หนวดเครารุงรังอันถือเป็นข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความขบขันกันในทางสังคมและการเมืองในสมัยนั้น

เพราะเหตุที่เรื่องโศกนาฏกรรมและสุขนาฏกรรมแบบเดิมได้มีนัยความหมายต่าง ๆ ทั้งในทางสังคมและศีลธรรมอย่างเอาจริงเอาจังนี่เอง ทำให้พวกนักปรัชญาโบราณหรือพวกนักคิดซึ่งก็ได้แก่ผู้ดูแลและคุ้มครองศีลธรรมของสาธารณชนไว้ พร้อมกับเป็นผู้ต่อสู้ป้องกันสถานภาพทางการเมือง ได้ประกาศข้อจำกัดหรือแม้การบีบบังคับควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ ในด้านการละครด้วย ทศนคติที่น่าตำหนินี้เองที่ทำให้เพลโตมุ่งความสนใจไปยังงานวรรณกรรมต่าง ๆ โดยทั่วไปซึ่งโดยปกติ ก็ทำให้กลายเป็นเรื่องที่ทำให้ความรู้สึกรุนแรงขึ้นเมื่อนำไปใช้กับบทละคร เพราะประกอบด้วยการแสดงออกและมีอิทธิพลต่อสาธารณชนมาก

อนึ่ง อริสโตเติล ได้โต้แย้งทฤษฎีนั้นว่า จุดประสงค์ของกิจกรรมการละคร รวมทั้งจุดประสงค์ของศิลปะต่าง ๆ ในด้านการใช้การจินตนาการทั่ว ๆ ไป จำเป็นต้องเอื้ออำนวยต่อการฝึกฝนอบรมจิตวิญญาณมนุษย์ในทางศีลธรรม โดยที่ถือว่า กิจกรรมการละครนั้นเป็นการแสดงรูปลักษณะนิสัยใจคอมนุษย์ที่มีการคิดประดิษฐ์ปรุงแต่งขึ้นในพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ซึ่งการแสดงจะบรรลุถึงจุดประสงค์ของมันได้โดยการใช้ประโยชน์ของเค้าโครงเรื่องที่เป็นผล ลักษณะท่าทางต่าง ๆ ภาษาและองค์ประกอบอื่น ๆ อีก ความสนุกเพลิดเพลินของเราในบทละครนั้นขึ้นอยู่กับความมีเหตุผลที่เป็นไปได้ของลักษณะท่าทางและพฤติกรรมการเคลื่อนไหวของตัวละครภายในโลกแห่งความคิดฝันที่นักการละครได้สร้างสรรค์ขึ้น

อริสโตเติล ได้กล่าวเสริมถึงเงื่อนไขต่าง ๆ ทั้งในทางเทคนิคและทางสภาวะวิสัยที่เป็นจริงของบทละครที่ดีว่า ยังมีเงื่อนไขต่าง ๆ ในทางอภิวสัยหรือทางจิตวิทยาอยู่ด้วย คือ บทละครนั้นมีผลกระทบต่อจิตวิญญาณของผู้ดูด้วยการปรากฏต่ออารมณ์ต่าง ๆ ของเขารวมทั้งความรู้สึกและความพึงพอใจด้วย ในกรณีของเรื่องโศกนาฏกรรม ผู้ดูก็ได้รับประสบการณ์แห่งการชำระล้างทางอารมณ์หรือการผ่อนคลายด้วย โดยอาศัยการเร้าเตือนและการสนับสนุนช่วยเหลือในความรู้สึกสงสารและหวาดกลัว เป็นต้น การเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยความเห็นอกเห็นใจของเราในพฤติกรรมที่แสดงต่าง ๆ ทั้งที่รุนแรงและเป็นทุกข์ภายในโลกแห่งความคิดฝันของนักการละครนั้น ได้ให้ความสนุกสนานรื่นเริงแก่เรา รวมทั้งการผ่อนคลายทางอารมณ์และความรู้สึกสำนึกในลักษณะพื้นฐานต่าง ๆ ในชีวิตของมนุษย์

การแสดงออกของกิจกรรมการละครตามทฤษฎีนี้ มิได้หมายความว่า อริสโตเติลยอมรับกิจกรรมการละครว่าเป็นเพียงการพักผ่อนหย่อนใจเท่านั้น แต่เขายังเชื่อด้วยว่า การละครนั้นพรรณนาถึงนิสัยใจคอของคนในลักษณะที่เป็นสากลในนิสัยใจคอของมนุษย์ รวมทั้งความคิดและการกระทำด้วย พลังอำนาจของละครนั้นก็ได้มาจากการแสดงให้เห็นเป็นจริงเช่นนั้นโดยการจินตนาการในสิ่งที่เป็นจริงสากลในชีวิตจริงของมนุษย์ ผลงานที่แสดงออกโดยวิธีนี้เอง นักแสดงละครจึงตั้งเอนักปรัชญามาเป็นตัวประกอบ ทั้งนี้ เพราะนักปรัชญาเกี่ยวข้องกับสิ่งสากลด้วยความคิดทางนามธรรม

ส่วนในด้านสุนาฏกรรมแล้ว อริสโตเติลเห็นว่ามันเหมือนกับการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เชิงเยาะเย้ยถากถาง หยาบ ๆ คาย ๆ ในสัดส่วนของมนุษย์ต่ำกว่าที่กล่าวข้างต้นโดยอัคราเจเลีย คือยังอยู่ห่างไกลจากเรื่องสุนาฏกรรมซึ่งมีอยู่ในระดับชั้นที่ลดต่ำลง เขาเชื่อว่า ลักษณะท่าทีที่เป็น

สากลของเรื่องแม้จะเป็นเรื่องชัดเจนกว่าเรื่องโศกนาฏกรรมก็ตาม แต่มันก็ได้ถ่ายทอดความรู้สึก
สำนักเชิงวิจารณ์ในวิธีที่ประชาชนแสดงอยู่ คือ ในการแสดงออกที่เสแสร้ง เต็มไปด้วยการหลอกลวง
ด้วยกลโกงต่าง ๆ รวมทั้งความอ่อนแอทางปัญญาอื่น ๆ อีกด้วย อริสโตเติลชี้แจงว่า ความสุขพึง
พอใจที่เราได้รับก็ได้มาจากเรื่องสุขนานุกรมแบบโง่เขลา แต่ในเรื่องนี้อริสโตเติลก็ได้แสดง
รายละเอียดการชำระล้างมลทินทางอารมณ์ที่เรื่องสุขนานุกรมเอื้ออำนวยให้ เพราะฉะนั้น เรา
จึงสามารถอ้างถึงประสบการณ์ต่าง ๆ ของเราเองที่เกี่ยวกับนักแสดงละครสุขนานุกรมคนสำคัญ ๆ
ทั้งหลายได้

เหตุผลดังที่ได้แสดงมาแล้วนี้ ก็เกี่ยวข้องอยู่กับประเด็นศิลปะและความงาม ซึ่งได้มี
ทรรศนะทางเหตุผลของนักคิดและศิลปินทั้งหลายในแนวทางต่าง ๆ กัน แนวทางในการแสดง
เหตุผลเพื่อค้นหาคุณค่าและความหมายทางปัญญานี้ ได้มุ่งประเด็นที่จะแสดงรายละเอียดในบท
ต่อ ๆ ไป ตามลำดับขั้นตอนของเนื้อหา